

Tasa-arvoa UNESCO:n maailmanperintölistalle

Anu Ahoniemi

Global Strategy on UNESCO:n maailmanperintökomitean keino luoda maailmanperintölistasta ajallisesti, alueellisesti ja aatteellisesti tasa-arvoinen kokoelma maailmanlaajuisesti tärkeitä luonto- ja kulttuurikohteita. Suunnitelman hengessä on toimittu tähän mennessä pari vuotta. Toistaiseksi painopiste on ollut Afrikassa, mutta vuonna 1997 keskitytään Karibian alueeseen.

Maailmanperintösopimus yksinkertaistettuna oikeuttaa sopimukseen liittyneet maat tarjoamaan alueellaan sijaitsevia kulttuuri- ja luonnonperinnön kirkkaimpia helmiä koko maailmalle. Jäsenmaiden moraalinen velvollisuus on myös yhteisvastuullisesti huolehtia listalla olevista kohteista sekä siitä, että listalla ovat edustettuna tasa-arvoisesti erilaiset kohteet eri puolilta maailmaa.

Maailmanperintölista puutteellinen

Maailmanperintökomitea on todennut, että lista ei tällä hetkellä edusta tasa-arvoisesti maailman kulttuuriperintöä. Tasa-arvon saavuttamiseksi on komitea luonut toimintasuunnitelman, joka tunnetaan nimellä *Global Strategy for the Implementation of the World Heritage Convention*. Toimintasuunnitelmalla pyritään täyttämään listalla olevia aukkoja ja vähentämään tietyyttypisten kohteiden yliedustusta.

Listalla havaittuja puutteita ovat:

1. Eurooppa on yliedustettu muihin maanosiin verrattuna.

Tämä lienee seurausta eurooppalaisten maiden aktiivisuudesta erityisesti sopimuksen alkuvaiheissa.

2. Historialliset kaupungit ja uskonnolliset rakennukset ovat yliedustettuja.

Nämä kohteet ovat yleensä laajasti tunnustettuja monumentteja, joiden ottamista listalle on pidetty itsestäänselvyytenä. Monumenttikeskeisestä ajattelusta pyritään eroon listaa kehitettäessä tulevana vuosina.

3. Kristinusko on yliedustettu muihin uskontoihin ja uskomuksiin verrattuna.

Uskonnollisen epätasapainon muodostuminen on luonnollista seurausta Euroopan dominoivasta asemasta listalla.

4. Historiallinen aika on yliedustettu.

Listalta puuttuu erityisesti esihistoriallisen ajan ja toisaalta tämän vuosisadan kohteita. Osittain ajallinen epätasapaino johtuu monien historiallisen ajan kohteiden selkeästä monumenttiluonteesta, osittain tutkimuksen puutteesta. Tämän vuosisadan arkkitehtuuri on vasta viime vuosina mielletty merkittäväksi tutkimuskohteeksi.

5. Ns. "elitistinen" arkkitehtuuri on yliedustettua kansanarkkitehtuurin kustannuksella.

Linnat, palatsit ja kartanot ja muu ylimpien sosiaaliluokkien rakennuttama arkkitehtuuri on perinteisesti ollut arvokkaana pidettyä arkkitehtuuria. Kansanarkkitehtuuria on pidetty vähäpätöisempänä. Syynä ovat saattaneet olla esimerkiksi vaatimattomat tyylipiirteet tai kestävämmät pidetyt rakennusmateriaalit.

6. Elävät kulttuurit ovat hyvin vähän edustettuna listalla.

Perinteinen asutus on aina listattu arkkitehtonisen arvonsa perusteella ottamatta huomioon taloudellisia, sosiaalisia, symbolisia ja filosofisia ulottuvuuksia tai kohteen yhteyttä ympäröivään luontoon. Tämä johtuu yksinkertaistetusta jaosta kulttuuri- ja luonnonkohteisiin, joka ei huomioi maiseman merkitystä eri kulttuureissa.

Jotta lista jatkossakin olisi uskottava eli edustaisi tasa-arvoisesti maailman kulttuuriperintöä, toivotaan kaikkien sopimukseen liittyneiden valtioiden tukevan komitean toimintasuunnitelmaa. Ajattelemalla listan kohteita maailmanlaajuisena yhteisenä kulttuuriperintönä, voivat suomalaisetkin nauttia, paitsi Suomen kolmesta kohteesta, myös 505 muusta kohteesta, jotka sijaitsevat yhteensä 107 eri maassa.

Pyrkimys maailmanlaajuisen yhteisvastuun ymmärtämiseen

Käytännössä Global Strategy -toimintasuunnitelman toteuttaminen merkitsee maailmanlaajuisen yhteisvastuun ymmärtämistä. Maiden ei tulisi alkaa kilpailla kohteillaan, vaan puhaltaa yhteen hiileen yhteisen maailmanperintömme hoidossa. Listan kohteet voivat toimia kulttuurisina viestinviejinä maailman eri osien välillä ja tämä tulisi ottaa huomioon. Esimerkiksi afrikkalainen kulttuuriperintö tarjoaa meille kiinnostavia uusia näkökulmia vaikkapa rakennustekniikoihin. Afrikassa perinteinen savirakentaminen on Suomessakin noussut tutkimusaiheeksi ekologisten periaatteiden korostamisen myötä. Afrikkalaiset kohteet tuovat uusia näkökulmia myös rakennuksiin ja paikkoihin liittyviin tapoihin ja uskomuksiin sekä henkiseen perintöön. Valtavien baobab-puiden muodostamalla tiloilla on sekä käytännöllinen merkitys suojaa antavina kokoontumispaikkoina että henkinen merkitys ihmiset yhteen kokoavina paikkoina.

Komitean uuden maailmanlaajuisen toimintasuunnitelman pohjana on kulttuuriperinnön käsitteen muuttuminen vuoden 1972 jälkeen. Maailmanperintösopimusta sorvattaessa kulttuuriperinnöllä käsitettiin ennen kaikkea monumentaalikohteet kuten goottilaiset katedraalit, jotka tunnetusti sijaitsevat Euroopassa. Myöhemmin käsite on laajentunut käsittämään yksittäisten monumenttien lisäksi myös kulttuurisia kokonaisuuksia, joissa tilallisesti kuvastuvat nykyisten ja menneiden kulttuurien sosiaaliset rakenteet, elämäntavat, uskomukset sekä tiedot ja taidot. Käsitteen laajentaminen vahvistaa kehitysmaiden mahdollisuuksia tuoda ehdolle omalla alueellaan sijaitsevia kohteita.

Toimintasuunnitelman tarkoituksena on olla joustava ja jatkossakin koko ajan peilata muutoksia ja muuttua samalla, kun kulttuuriperintöä määritellään uudelleen.

Toimintasuunnitelmaan kirjattu maailmanperintölistalla painotettavia uusia teemoja ovat:

1. Tämän vuosisadan arkkitehtuuri, jota tulisi sankariarkkitehtuurin ja yksittäisten arkkitehtien korostamisen sijasta tarkastella yhteiskunnallisen muutoksen kuvaajana ja siinä kuinka tämä näkyi muutoksena tilajäsentelyssä, rakennustekniikassa ja materiaaleissa.

2. Maanomistus ja maan hallinnan ilmeneminen esimerkiksi paimentolaiskulttuureissa ja siirtolaisuuden yhteydessä.

3. Teollisuusperintö ja -teknologia. Tähän teemaan liittyy joulukuussa 1996 listalle neljäntenä suomalaisena kohteena kirjattu Verlan teollisuusalue Jaalassa.

4. Veden hallinta, esimerkiksi kastelujärjestelmät. Tästä esimerkkinä ovat riisinviljelyä varten terassoidut maisemat Aasiassa, esimerkiksi Filippiineillä.

5. *Kulttuurireiitit*, joita pitkin on kulkenut joko ihmisiä tai tavaraa, esimerkiksi Aasian silkkitie tai Afrikan orjareitti.

6. *Perinteiset asutukset ympäristöineen*.

Kiinnittämällä huomiota edellä mainittuihin puutteisiin listalla maailmanperintökomitea toivoo listan täydentyvän tulevina vuosina sellaisen muotoon, joka paremmin kuin nyt kuvaa maapallon kulttuuriperinnön rikkautta.

Toimintasuunnitelmaan liittyy pyrkimys saada maailmanperintösopimukselle uusia allekirjoittajamaita ja tätä kautta laajentaa sopimus kattamaan mahdollisimman suuri maantieteellinen alue. Tätä varten kulttuuriperinnön merkityksestä on aktiivisesti tiedotettava. Komitea suosittelee tiedottamisen keinoksi alueellisten kokousten ja tapaamisten järjestämistä, joissa toimintasuunnitelmaa voidaan soveltaa ja täsmentää tietyille alueille sopivaksi.

Huomio Afrikkaan

Painopistealueeksi on vuosina 1995 ja 1996 valittu Afrikka, jossa on erittäin vähän maailmanperintökohteita. Koko mantereelta on listattu ainoastaan 17 kulttuuriperintökohdetta, joista peräti kuusi sijaitsee Etiopiassa. Vuoden 1997 painopistealueeksi on vastaavasti valittu Karibian alue.

Ensimmäinen Global Strategy -kokous järjestettiin syksyllä 1995 Hararessa Zimbabwea. Kokouksessa määriteltiin afrikkalaisen kulttuuriperinnön keskeiset osa-alueet, joihin tuleva toiminta ja voimavarat pyritään keskittämään. Näitä ovat:

1. Arkeologinen kulttuuriperintö
2. Perinteinen tietotaito ja tekninen kulttuuriperintö
3. Uskonnollinen ja henkinen kulttuuriperintö
4. Asutus
5. Kulttuurireiitit

Toisessa Global Strategy -kokouksessa, joka järjestettiin Addis Ababassa Etiopiassa viime heinä-elokuun vaihteessa, mm. täsmennettiin painopistealueita, luotiin suuntaviivoja koulutukselle ja suositeltiin laajamittaista suurelle yleisölle tarkoitettua tiedotusta kulttuuriperinnöstä.

Afrikkalaista kulttuuriperintöä esittelevä kiertonäyttely oli vuonna 1996 maailmanperintökeskuksen afrikkalaisille suunnatun tiedotuksen näkyvimpiä tuloksia. UNESCO:n pääjohtaja Federico Mayor avasi näyttelyn syyskuussa 1996 Victorian putouksilla Zimbabwea, jossa samanaikaisesti järjestettiin myös nuorille tarkoitettu maailmanperintöfoorumi. Näyttely oli lokakuussa esillä UNESCO:n päämajassa Pariisissa ja joulukuun alussa maailmanperintökomitean kokouksessa Meridassa Meksikossa.

Näyttely esittelee esimerkinomaisesti 21 kohdetta tai teemaa eri puolilta Afrikan mannerta. Osa kohteista on maailmanperintökohteita, osa ei ole, ainakaan vielä. Tarkoituksena on näyttelyn avulla nostaa afrikkalaisen yleisön ja päättäjiä tietoisuutta omasta rakennusperinnöstään ja sitä kautta edistää sen suojelua ja mahdollista listaamista maailmanperinnön joukkoon.

Kevyt ja helposti pystytettävä näyttely tulee kiertämään eri Afrikan maissa maailmanperintökeskuksen koordinoimana. Näyttelyn yksinkertaistettu versio on nähtävissä maailmanperintökeskuksen www-sivuilla osoitteessa <http://www.unesco.org/whc>, jossa voi tutustua myös tarkempiin tietoihin kaikista maailmanperintökohteista.

Anu Ahoniemi on arkkitehti. Hän työskenteli UNESCO:n maailmanperintökeskuksessa Pariisissa vuonna 1996 suunnitellen afrikkalaiselle yleisölle suunnatun näyttelyn "Africa Revisited – Nouveaux regards sur l'Afrique".